

Др Зоран Миладиновић, редовни професор  
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу  
ORCID: 0000-0002-6531-6570

Преглеђни научни рад  
УДК: 347.763  
DOI: 10.46793/7623-143-0.511M

## ОБАВЕЗЕ И ПРАВА ПРЕВОЗИОЦА И ПРИМАОЦА ПОШИЛЈКЕ ИЗ УГОВОРА О ПРЕВОЗУ СТВАРИ\*

### Резиме

У раду се анализирају правни односи (права и обавезе) превозиоца и примаоца пошиљке из уговора о превозу ствари. Уговором о превозу ствари успоставља се правни однос између превозиоца и лица заинтересованог за услуге превоза ствари, тј пошиљалоца. Тај правни однос створила је пракса а правно га уобличио законодавство у форми уговора о превозу. Суштина уговора о превозу у било којој грани саобраћаја јесте да се уговором о превозу ствари или путника, стварају правни односи између страна које учествују у његовом закључивању, што значи између пошиљалоца или путника и превозиоца. Међутим, код уговора о превозу ствари често се стварају одређене обавезе, али признају и одређена права и за лица која нису учествовала у уговарању превоза. Реч је о обавезама и правима превозиоца према примаоцу ствари, али исто тако и обавезама и правима примаоца ствари према превозиоцу који иначе није уговорна страна из уговора о превозу. Аутор, закључује да је код уговора о превозу ствари правни положај примаоца ствари специфичан и углавном зависи од уговора о куповини и продаји који по правило претходи уговору о превозу, али и од природе превозне исправе која се редовно издаје а која може бити преносива или непреносива.

**Кључне речи:** уговор о превозу, пошиљалац, превозилац, прималац ствари, возарина.

### 1. Уводне напомене

Превоз робе у свим гранама саобраћаја обавља се на основу уговора о превозу ствари који закључују пошиљалац и превозилац. Закључивање уговора

---

\* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2024. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

о превозу по правилу прати издавање превозне исправе у којој се као прималац означава треће лице које није учествовало у закључивању уговора о превозу (осим ако пошиљалац, није истовремено и прималац пошиљке, што није честа пракса нити то отвара нека спорна питања). Прималац ствари која је предата на превоз (у даљем тексту: пошиљка) по правилу је купац ствари која се превози. Управо то говори да уговору о превозу ствари претходи уговор о купопродаји којим се предвиђа да трошкове превоза али и друге трошкове који настану у току превоза треба да плати купац, тј. прималац пошиљке. Садржина уговора о превозу дефинише се у превозној исправи, било да се она издаје у моменту предаје пошиљке на превоз, било да се њоме писмено потврђује закључен уговор о превозу.<sup>1</sup> Циљ уговора о превозу биће испуњен само уколико пошиљка буде предата примаоцу на време и без оштећења, односно уколико је прималац или законити имаалац превозне исправе без примедби преузме. Преузимање пошиљке, међутим, врло често је условљено плаћањем одређених трошкова (возарине али врло често и других пратећих трошкова)<sup>2</sup> од стране примаоца пошиљке. Управо ово питање у правној теорији доводи до различитих схватања правног положаја примаоца пошиљке, као лица које није учествовало у закључивању уговора о превозу, а мора да плати одређене трошкове садржане у превозној исправи. Исто тако, у судској пракси велики број спорова јавља се управо из уговора о превозу у коме се као једна страна у спору (тужилац или тужени) јавља прималац пошиљке.

Правни односи из уговора о превозу у нашој земљи регулисани су бројним изворима права. Уговор о превозу најпре је уређен одредбама Закона о облигационим односима (даље: ЗОО)<sup>3</sup>, као основним извором права. Међутим, због специфичности превоза у појединим гранама саобраћаја, правни односи из уговора о превозу (и ствари и путника) уређени су и посебним законима<sup>4</sup> који имају карактер *lex specialis* у односу на одредбе ЗОО. Имајући у виду да се превоз робе и путника обавља и на међународним релацијама, правни односи из уговора о превозу у појединим гранама саобраћаја, због своје специфичности уређени су бројним

---

<sup>1</sup> Ђајић, Д., *Закључивање уговора о превозу у друмском саобраћају*, Зборник радова: Уговори о друмском превозу робе и путника, Суботица, 1970, стр. 176.

<sup>2</sup> То могу бити разни трошкови који нужно настају у току превоза ствари: на пример, трошкови појења животиња ако су исте предмет уговора о превозу, трошкови прегледа пошиљке од стране разних инспекцијских органа и сл.

<sup>3</sup> Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, са изменама у бр. 38/85, 46/85, 57/89, и Сл. лист СРЈ, бр. 31/99; 22/99, 23/99, 35/99, 44/99 и Сл. гласник РС, бр. 18/2020.

<sup>4</sup> У Србији Законом о уговорима о превозу у железничком саобраћају, Сл. гласник РС, бр. 38/2015 и 49/2021; Законом о уговорима о превозу у друмском саобраћају, Сл. лист СРЈ, 26/95 и Сл. лист СЦГ 1/03; Законом о облигационим и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају, Сл. гласник РС, бр. 87/2011, 66/2015; Законом о трговачком бродарству, Сл. гласник РС, бр. 96/2015 и 113/2017.

међународним прописима (конвенцијама).<sup>5</sup> Заједничко свим овим изворима права је да детаљно уређују правне односе из уговора о превозу у појединим гранама саобраћаја између свих учесника у превозном послу, а не само између пошиљаоца и превозиоца који уговор о превозу и закључују. Од свих субјеката који се директно или индиректно појављују у превозном послу, посебну пажњу заслужује прималац пошиљке из уговора о превозу, који се редовно јавља код сваког превозног посла. Његов правни положај је специфичан због тога што није уговорна страна из уговора о превозу, али често има бројне обавезе из уговора који су закључили пошиљалац и превозилац. Дакле, кључно питање је дефинисање правног положаја примаоца пошиљке из уговора о превозу ствари,<sup>6</sup> пре свега правног основа обавезе примаоца пошиљке да превозиоцу плати превознину и друге трошкове који настану у току превоза ствари, као услов да би могао да преузме пошиљку које је њему упућена.

Правни положај примаоца пошиљке из уговора о превозу је различит не само у зависности која је грана саобраћаја у питању, већ и у зависности да ли је издата преносива или непреносива превозна исправа. Правни основ обавезе примаоца пошиљке у једном и у другом случају је различит, што указује на потребу одвојеног разматрања овог питања, па ће то бити и централно питање којим ћемо се бавити у овом раду.

## **2. Обавеза превозиоца да примаоцу преда пошиљку**

Предаја пошиљке примаоцу представља испуњење једне од основних обавеза из уговора о превозу ствари у свим гранама саобраћаја. То је последња фаза извршења уговора о превозу у свим гранама саобраћаја. Ова обавеза представља скуп правних и фактичких (материјалних) радњи превозиоца, што захтева и пуну сарадњу примаоца пошиљке. Неиспуњење ове обавезе повлачи

---

<sup>5</sup> Конвенцијом о међународним превозима железницама (COTIF), Сл. лист СФРЈ-Додатак Међународни уговори, бр. 8/84 и Сл. гласник РС, бр. 102/07. Конвенцијом о уговору за међународни превоз робе друмом (CMR), Сл. лист ФНРЈ-Додатак Међународни уговори, бр. 11/58. Конвенцијом за изједначење неких правила која се односе на међународни превоз ваздушним путем (Варшавска конвенција) Службене новине Краљевине Југославије, 124/1931. Међународном конвенцијом за изједначење неких правила о теретници од 1924. (Изворни текст са изменама и допунама од 1968. и 1979. објављен у часопису Упоредно поморско право и поморска купопродаја 119-120. Конвенцијом Уједињених нација о превозу робе морем (Хамбуршка правила). Текст конвенције објављен у часопису Упоредно поморско право и поморска купопродаја 78/87. Конвенцијом Уједињених нација о међународном мултимодалном превозу од 1980. Текст Конвенције објављен као прилог уз монографију Пејовић, Ч., *Превозне исправе у поморској пловидби*, Цетиње, 1992, стр. 343.

<sup>6</sup> Миладиновић, З., *Правни положај примаоца из уговора о превозу ствари*, Правни живот, бр. 11/1997, стр. 205-206.

одговорност превозиоца у свим гранама саобраћаја за неиспуњење или неуредно испуњење уговором преузетих обавеза. У питању је уговорна одговорност превозиоца.<sup>7</sup>

У вези са обавезом превозиоца да примаоцу преда пошилику и са значајем који у том смислу ова радња има, као најбитнија сматрају се питања: лице коме пошилику треба предати, место и начин предаје пошилике као и утврђивање стања пошилике приликом предаје примаоцу, односно преузимања исте од стране примаоца.

У вези са питањем коме треба предати пошилику и када се предаја сматра ваљаном треба правити разлику између ситуације када је издата преносива и непреносива превозна исправа.

Уколико је у конкретном случају издата преносива превозна исправа, предаја ће бити ваљана ако превозилац пошилику преда законитом имаоцу преносиве превозне исправе.<sup>8</sup> Сматра се да је превозилац ваљано испунио обавезу предаје овлашћеном лицу ако је приликом предаје пошилике по превозној исправи која гласи на доносиоца, доносилац презентирао превозну исправу, односно показао ваљани низ индосамената када је издата преносива превозна исправа по наредби.<sup>9</sup>

Ако је у конкретном случају издата непреносива превозна исправа, сматра се да је предаја извршена ваљано ако је превозилац пошилику предао лицу које је означено као прималац у превозној исправи, односно лицу овлашћеном за преузимање пошилике, а то су по правилу његови пуномоћници по запослењу.<sup>10</sup>

По правилу, лице овлашћено да прими пошилику је оно лице које је у превозној исправи означено као прималац пошилике приликом предаје пошилике на превоз. Међутим, пошилиалац може, накнадним захтевом за измену уговора о превозу, захтевати да се пошилика преда другом лицу, а не оном које је као прималац означено у превозној исправи у моменту закључивања уговора о превозу, односно у моменту издавања превозне исправе (чл. 660 ЗОО; чл. 51, ст. 1-4 Закона о уговорима о превозу у железничком саобраћају - даље: ЗОУОПУЖС; чл. 71, ст. 1, тач. 4 Закона о уговорима о превозу у друмском саобраћају - даље: ЗОУОПУДС; чл. 67, ст. 1, тач. 3 Закона о облигационим и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају - даље: ЗОВАЗ).

Општи услови рада међународних друмских превозилаца изричито предвиђају да овлашћење за преузимање пошилике мора бити у писменој форми "Ако се возило са робом сачекује на другом месту а не на адреси

---

<sup>7</sup> Васиљевић, М., *Одговорност железнице изнад прописаног лимита у домаћем и међународном саобраћају*, Привредно правни приручник, бр. 1/88, стр. 134.

<sup>8</sup> Пејовић, Ч., *нав. дело*, стр. 343.

<sup>9</sup> Rodiere, R., *Droit des transports*, Paris 1955, том II стр. 704.

<sup>10</sup> Антонијевић, З., *Привредно право*, Београд, 1983, стр. 350.

примаоца, подаци у пуномоћју морају се сложити са адресом примаоца садржаном у товарном листу".

У железничком превозу прималац пошиљке се легитимише примерком товарног листа којим је обавештен о приспећу пошиљке "извештај о приспећу" који потписује и предаје превозиоцу приликом преузимања пошиљке. У правној теорији се сматра да је у том случају идентитет лица овлашћеног за пријем пошиљке довољно утврђен самим чином потписа примерка товарног листа-извештаја о приспећу који се предаје превозиоцу. По правилу превозилац треба од примаоца да захтева потписан извештај о приспећу, доказ о постојању пуномоћја и да провери лични идентитет лица које захтева предају пошиљке. Неспорно је да је кумулативно испуњење свих ових услова повољније са аспекта правне сигурности превозиоца, али је јасно да је такав захтев компликован и није у функцији ефикаснијег одвијања робног промета. Стога нам се чини да је довољно да се прималац легитимише потписаним примерком превозне исправе коју предаје превозиоцу. Ово тим пре што када су примаоци правна лица или предузетници, примерак превозне исправе-извештаја о приспећу који враћају превозиоцу бива потписан и оверен печатом правног лица или предузетника.

Место предаје пошиљке примаоцу такође је значајно питање. Сматра се да је превозилац ваљано испунио своју обавезу из уговора о превозу ствари ако је пошиљку предао у месту означеном у превозној исправи. Место предаје може бити одређено уговором о превозу и може се подударати са местом одређења (упутна станица, лука искрцаја, аеродром приспећа и сл.), али то може бити и седиште примаоца пошиљке које се може разликовати од места одређења. У сваком случају место предаје зависи од врсте превоза, односно врсте превозног средства којим се пошиљка превози. Место предаје пошиљке мора бити изричито уговорено и такав споразум унет у превозну исправу.

Предаји пошиљке примаоцу претходи утврђивање стања пошиљке након завршеног превоза, односно утврђивање да ли стање пошиљке одговара наводима у превозној исправи који су констатовани у моменту предаје пошиљке на превоз и који су унети у превозну исправу.<sup>11</sup>

За превозиоца али и за примаоца пошиљке од изузетног је значаја да се евентуално оштећење утврди на веродостојан начин, а то ће бити само ако су превозилац и прималац пошиљке заједнички утврдили стање пошиљке приликом преузимања. У супротном, ако је стање пошиљке утврђивао сам прималац и констатовао евентуална оштећења, то не обавезује превозиоца.<sup>12</sup> Прималац, међутим, може доказивати да је било немогуће утврдити стање пошиљке уз присуство превозиоца.

---

<sup>11</sup> Ђурђев, Д. *Превозне исправе*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2011, стр. 277.

<sup>12</sup> Пресуда Вишег привредног суда Хрватске. Бр. сл. 1921177 од 30.1.1978, Упоредно-поморско право 80/78.

Саставни део предаје пошиљке примаоцу је истовар исте. Правила о истовару (место истовара, страна која је дужна да изврши истовар, одношење пошиљке и сл.) су различита у појединим гранама саобраћаја. Чак и у оквиру једне гране саобраћаја постоје посебна правила за истовар појединих пошиљки.

Код линијских превоза правило је да истовар врши превозилац у месту задржавања превозног средства, односно складишту превозиоца. У железничком саобраћају истовар денчаних и експресних пошиљки врши превозилац без посебне накнаде. Код вагонских пошиљки ситуација може бити различита, а зависи од места истовара назначеног у превозној исправни-товарном листу (индустријски колосек примаоца, упутна станица и сл.). У друмском саобраћају, уколико није уговорено ништа посебно, пошиљку истовара прималац (чл. 42 ЗОУОУДС; чл. 101, ст. 1 Општих услова превоза у друмском саобраћају - даље: ОУП). Уколико истовар врши превозилац, може имати право на посебну накнаду предвиђену тарифом. Ово правило не примењује се код линијског превоза, где и у друмском превозу истовар врши превозилац и у том случају нема право на посебну накнаду јер је она обухваћена ценом превоза.<sup>13</sup>

У ваздушном превозу истовар пошиљке по природи посла врши превозилац без обзира да ли је у питању линијски превоз или посебно уговорен превоз.

У поморском превозу, без обзира да ли је у питању линијски превоз или се ради о уговореном превозу целим бродом истовар врше посебна лучка предузећа уз надзор овлашћеног лица бродара.

Постоји мишљење да би обавезу истовара требало посматрати кроз обавезу утовара пошиљке. Сматра се да би у том случају требало применити правило да лице које је извршило утовар треба и да истовари пошиљку.<sup>14</sup>

Ово схватање се тешко може прихватити из једноставног разлога што се могућности превозиоца битно разликују у те две ситуације. У месту утовара превозилац често располаже са довољно техничких средстава и радне снаге да може брзо и ваљано извршити утовар, што није случај са његовим могућностима када је у питању место истовара. Сва ова питања (место истовара-предаје, лице дужно да преузме-однесе пошиљку, као и лице обавезно да изврши истовар) свако на свој начин имају одређени значај и правне последице.

Значај места предаје пошиљке може утицати на време превоза, односно одржање рока превоза, на последице неблаговременог одношења пошиљке и одговорности лица чија је то обавеза.<sup>15</sup>

Исто тако, преузимање пошиљке, односно благовремено одношење или закашњење са одношењем, може утицати на трошкове који с тим у вези могу настати. Тако је прималац пошиљке након извршеног истовара у упутној

---

<sup>13</sup>Надворник, Б., *Предаја ствари с превоза ...*, стр. 35.

<sup>14</sup>Rodiere, R., *нав. дело*, стр.690.

<sup>15</sup>Лекић, И., *Уговор о превозу ствари у друмском саобраћају*, Привредно правни-приручник, бр. 3/82, стр. 54.

станици или другом месту опредељења обавезан да пошиљку однесе у одређеном року. Уколико прекорачи тај рок треба да сноси трошкове дангубнине (лежарине).<sup>16</sup>

У вези са предајом пошиљке примаоцу и правним последицама које у том случају настају, пажњу заслужују поједине законске одредбе које са предајом пошиљке примаоцу изједначавају предају исте другом превозиоцу, јавном складишту, царинским органима и сл. Наиме, према чл. 62 ЗОУОПУЖС, изједначени су са издавањем-предајом пошиљке примаоцу, односно "исто дејство као и издавање ствари примаоцу има предаја ствари другом превозиоцу, јавном складишту, шпедитеру и царинским или другим надлежним органима". Слично решење садрже и чл. 86 ЗОУОПУДС; чл. 4, тач. 2 Конвенције Уједињених нација о међународном превозу морем-Хамбуршких правила и чл. 14 Конвенције Уједињених нација о међународном о мултимодалном превозу.

Према чл. 81 ЗОВАЗ, превозилац који не може из одређених разлога да преда пошиљку примаоцу може је предати на чување одређеном складишту при чему одговара за избор складиштара.

Правила која предвиђају да исто правно дејство као и предаја пошиљке примаоцу има предаја ствари другом превозиоцу, јавном складишту, шпедитеру или царинским органима, не одговарају суштини превозног посла. Уговор о превозу у том случају није у потпуности испуњен, јер пошиљка није предата лицу коме је намењена. Превозилац би морао да предузме све радње да се пошиљка преда примаоцу и да такве напоре констатује у превозној исправи. Ако се прималац не јавља, ако га није могуће пронаћи на адреси која је означена у превозној исправи, или по накнадно датој адреси од стране пошиљаоца, превозилац би могао да ствар преда на чување одређеном складиштару, али би у том случају морао да одговара за избор складиштара.

### **3. Право превозиоца на намирење својих потраживања продајом ствари примљених на превоз**

#### ***3.1. Заложно право превозиоца***

Код уговора о превозу ствари, као уговора привредног права, често се практикује да пошиљалац у време предаје пошиљке на превоз не плаћа превознину, било да превозиоца упућује да наплату изврши од примаоца пошиљке, било да са превозиоцем уговара плаћање након извршеног превоза. Овакав начин плаћања превознине карактеристичан је када се у улози пошиљаоца, односно крцатеља јавља привредни субјект-

---

<sup>16</sup> Пресуда Вишег суда БиХ, Пж. 134/82. од 16.10.1982. Информатор бр. 30111 од 15. 1. 1982. У Законима о превозу у појединим гранама саобраћаја термином „лежарина“ означава се време које је ствар-пошиљка стајала у просторијама

правно лице, када се плаћање превозних трошкова врши преносом средстава са рачуна дужника на рачун повериоца.

У циљу обезбеђења наплате својих потраживања, превозиоцу је законом признато заложно право на стварима које превози. По начину настанка заложно право превозиоца је законско заложно право, предвиђено чл. 679 ЗОО, које се као опште правило примењује у свим гранама саобраћаја, али је у појединим гранама саобраћаја и посебно предвиђено, с том разликом што се говори о праву превозиоца на продају пошиљке примљене на превоз ради намирења својих потраживања насталих на име превознине и других трошкова.<sup>17</sup>

Неспорно је да је превозиоцу признато законско заложно право на пошиљци коју је примио на превоз, и то у свим гранама саобраћаја, без обзира на одређене термиолошке нијансе које су присутне у начину дефинисања овог права. Много већу пажњу заслужује питање у којој мери институт права залог заиста даје могућност да превозилац то право и оствари.

Институт законског заложног права превозиоца на пошиљци коју превози губи свој значај чињеницом да је примена института законског заложног права ограничена принципом *специјалности*, односно *конекситета*. Према принципу конекситета превозилац се може намирити продајом заложених ствари само за потраживања из конкретног уговора о превозу. Посматрано кроз превознину и друге трошкове који настану у току превоза пошиљке, превозилац би могао да користи институт законског заложног права само ако му превознина не буде плаћена по конкретној превозној исправи пре него што пошиљку преда примаоцу.<sup>18</sup> Ово право превозилац може користити када је дужник (било прималац или пошиљалац) физичко лице које трошкове превоза плаћа готовим новцем и то по правилу пре преузимања пошиљке. Међутим, проблем је када се у улози дужника јављају правна лица која плаћање врше путем налога за пренос средстава са рачуна дужника на рачун повериоца. У том случају превозилац, након извршеног превоза пошиљке, доставља лицу које је у превозној исправи означено као платилац превоза фактуру, уз коју по правилу иде и превозна исправа по којој је извршен превоз са износом трошкова које треба да плати. У том моменту превозилац више нема државину пошиљке, ни физички ни симболично, што је услов за остваривање права залог, тако да се право залог предајом превезене пошиљке и превозне исправе фактички гаси.<sup>19</sup>

Условљавање законског заложног права превозиоца само на конексна потраживања, тј. само на потраживања из конкретног уговора о превозу,

---

<sup>17</sup> Чл. 679 ЗОО; Чл. 66 ЗОУОПУЖС; Чл 86, 87 и 88 ЗОУОПУДС; Чл. 103 ЗОВАЗ.

<sup>18</sup> Глигоријевић, С., *Остваривање права задржавања и права залог на роби у корист превозника, за возарину*, Зборник радова: Уговори о друмском превозу робе и путника, Суботица-Београд, 1970, стр. 221.

<sup>19</sup> Марић, В., *Могућност примене права залог на роби која се превози у друмском саобраћају*, Зборник радова: Уговори о превозу робе и путника, Суботица-Београд, 1970, стр. 147.



или конкретније, речено, само на потраживања по конкретној превозној исправи, је једно "голо право" које превозиоцу не пружа никакво обезбеђење.<sup>20</sup> Ово због тога што предајом пошиљке примаоцу, превозилац није више у ситуацији да врши психолошки притисак на дужника да ће продајом пошиљке намирити своја потраживања. Због тога сматрамо оправданим схватање да законско заложно право код уговора о превозу не би требало ограничавати на конексна потраживања.<sup>21</sup> Уосталом, одступање од начела конекситета постоји код уговора о комисиону, где комисионар може намирити своја потраживања продајом ствари примљених на комисиону продају, не само по основу потраживања из конкретног уговора о комисиону већ и по основу ранијих потраживања (чл. 786, ст. 2 ЗОО).

Одступање од начела конекситета код уговора о превозу, постоји у енглеском праву. У енглеском праву превозилац који има потраживања од дужника-примаоца пошиљке може да задржи и прода било коју другу ствар која се налази код њега, уколико припада примаоцу, односно лицу које је дужно да плати превознину, и на тај начин намири своја потраживања.<sup>22</sup>

Слично правило садржао је чл. 54, ст. 2 Општих услова пословања међународних шпедитера бивше Југославије, према којем је шпедитер имао заложно право на роби која му је предата ради организовања превоза, и то не само из конкретног уговора о отпремању већ и за потраживања из ранијих уговора. Будући да законско заложно право превозиоца није довољно обезбеђење за наплату његових потраживања, и то управо због чињенице да предајом пошиљке примаоцу више није у ситуацији да то право остварује, као нека од могућих решења која би побољшала положај превозиоца као повериоца из уговора о превозу предлажу се обезбеђење путем јемства од банке или друге организације, осигурање наплате превознине код осигуравајућег друштва, где би премија била урачуната у превознину, а превозилац би требало да одабере које ће од тих средстава да користи.<sup>23</sup>

Сва ова решења теоријски се могу применити, али су сва компликованија него једноставно проширење права залогe превозиоца на ранија потраживања. Такође, једна од могућности јесте условљавање предаје пошиљке примаоцу доказом да је исти платио обрачунату превознину и друге трошкове који настану у току превоза одређене ствари. У суштини ово плаћање би било нека врста „авансног“ плаћања превознине, стим што се у овом случају ради о плаћању превознине пре преузимања припеле пошиљке у место опредељења, а не пре почетка са превозом исте.

---

<sup>20</sup> Миладиновић, З., *Правна дејства превозних исправа у саобраћају*, не издата Докторска дисертације, Нови Сад, 1997, стр. 274-275.

<sup>21</sup> Грабовац, И., *Јамчево писмо уз чисту теретницу с посебним освртом на одговорност бродара*, Привреда и право, бр. 8/1988, стр. 54.

<sup>22</sup> Јанковец, И., *Уговори у привреди*, Београд, 1987, стр. 397-408.

<sup>23</sup> Марић, В., *нав. чланак*, стр. 151.

Наша судска пракса инсистира на конекситету потраживања превозиоца, при чему се захтева кумулативно испуњење неколико услова, и то: да је превозилац допремио пошилику до места опредељења, понудио је примаоцу а предају условио испуњењем обавеза из конкретног уговора о превозу, или пружањем одговарајућег обезбеђења да ће обавезе у погледу плаћања бити испуњене.<sup>24</sup>

### **3.2. Право превозиоца на продају пошилике**

Право законске залогe на пошилици, чак и у оним случајевима када је оно неспорно, не би имало сврхе уколико се не би признало право превозиоцу да заложену ствар прода и из добијених средстава намири своја потраживања. Ако су испуњени услови за намиривање потраживања продајом пошилике, сама продаја је прилично једноставна. Наиме, према чл. 981 ЗОО, код продаје зложених ствари из уговора у привреди одступа се од начела официјелности, а то значи да поверилац (у овом случају превозилац) није дужан да продају врши судским путем већ је може спровести сам уз услов да дужника, или залогодавца када то није исто лице, обавести о намеравању продаји. Продају ствари поверилац врши јавним позивом, и то након истека 8 дана од обавештења дужника, односно залогодавца. Ако зложене ствари имају тржишну или берзанску цену, поверилац их може продати и без јавног позива.<sup>25</sup>

Када се ово право посматра кроз право превозиоца да ствари прода ради намиривања потраживања по основу превознине и других трошкова у вези са превозом, превозилац би могао да га оствари уколико претходно предузме следеће радње:

Прво, превозилац треба да примаоцу понуди превозну исправу у којој су садржани сви трошкови које треба платити да би могао преузети пошилику. Уколико прималац одбије да плати настале трошкове, превозилац би морао да се за наплату истих обрати пошилиаоцу са којим је закључио уговор о превозу и који је у ствари његова уговорна страна. Уколико и пошилиалац то одбије, превозилац би морао да о намеравању продаји обавести примаоца или пошилиаоца у зависности од тога ко је по превозној исправу назначен као лице обавезно за исплату превознине. По логици ствари, о намеравању продаји превозилац би требао да обавести пошилиаоца и у оним случајевима када је као платилац превознине означен прималац пошилике. На тај начин даје се могућност да један од њих исплатом превознине преузме пошилику, односно избегне њену продају.

---

<sup>24</sup> Пресуда Врховног суда Србије, Пж. 208/94 од 6. VII 1994, Привредно правни приручник 8/94; Пресуда Врховног суда Србије, Рев. бр. 160/94 од 20. VII 1994. Избор судске праксе 6/95.

<sup>25</sup> Стојановић, Д., *Стварно право*, Београд, 1987, стр. 260.

Друго, обавештење о намеравању продаји треба учинити лично и то у писменој форми, а ако се ова лица не могу пронаћи, обавештење треба да буде учињено јавним оглашавањем. Обавештење треба да буде благовремено и тачно, што значи да треба да садржи датум, време и место продаје. Изузетно, ако пошиљка има тржишну или берзанску вредност - цену продаја се може, сходно чл. 981, ст. 2 ЗОО, извршити и без јавног оглашавања.

У овом случају посебан значај има превозна исправа у којој је декларисана вредност пошиљке, која се може узети као граница испод које не би требало да превозилац прода пошиљку.

У правној теорији се сматра да у циљу осигурања сопственог положаја, превозилац који врши продају пошиљке, сам или преко посредника, без јавног оглашавања а у интересу очувања права корисника превоза, треба да обезбеди доказ о стању пошиљке у време продаје.<sup>26</sup> Превозилац треба да обезбеди тај доказ, и када је у превозној исправи декларисана права вредност пошиљке ако је пошиљка оштећена.

Приликом продаје пошиљке ради намирења превознине и других трошкова превоза могуће су две ситуације: да износ добијен продајом пошиљке не буде довољан да подмири износ превознине и других трошкова у вези са превозом, или да износ добијен продајом премаша ове трошкове. У првом случају превозилац има право на разлику до пуног износа превознине и трошкова продаје, и то од лица које је требало да плати превознину. У другом случају превозилац треба разлику да деопонује код суда у корист лица које је било овлашћено да располаже пошиљком, и о томе га обавести.<sup>27</sup>

Превозна исправа у поступку продаје пошиљке ради намирења трошкова превоза је од посебног значаја. Превозилац може задржати само износ превознине и других трошкова који су садржани у превозној исправи.

#### **4. Обавеза примаоца пошиљке да превозиоцу плати превознину**

Превознина као противвредност услуге коју превозилац наплаћује и као мотив преузимања обавезе превоза, питање је које интересује све учеснике у превозном послу, али свакако највише превозиоца. Теоријски ово питање је интересантно за разматрање из разлога што превознину врло често плаћа прималац пошиљке који није учествовао у закључивању уговора о превозу, па самим тим није ни могао да утиче на висину превознине.

Ако је уговор о превозу закључен између пошиљаоца и превозиоца, где је по правилу основна обавеза превозиоца да ствар превезе од места отпреме до места опредељења, а обавеза пошиљаоца да му за то исплати одређену накнаду - превознину, поставља се питање откуда онда обавеза

---

<sup>26</sup> Rodiere, R., *нав. дело*, стр. 1007.

<sup>27</sup> Јанковец, И., *нав. дело*, стр. 411.

примаоца пошилике да превозиоцу плати превознину. Сувишно је указивати на старо али веома очувано правило да се уговором између два лица не може обавезивати треће лице. Поставља се онда питање како је могуће да се у пракси уговором о превозу између пошилиаоца и превозиоца, односно једном клаузулом пошилиаоца у превозној исправи, превозилац упућује да накнаду за извршени превоз наплати од примаоца пошилике и зашто на такав споразум превозилац пристаје.

Ово питање је камен спотицања, односно тачка око које се окрећу сва правничка разматрања правног положаја примаоца пошилике.<sup>28</sup>

Одговор на ово питање даје се кроз посматрање да ли је у конкретном случају издата преносива превозна исправа или је реч о непреносивој превозној исправи.

#### ***4.1. Обавеза примаоца пошилике да превозиоцу плати превознину када је издата непреносива превозна исправа***

Посматрајући законске одредбе уговора о превозу у свим гранама саобраћаја примећује се да је плаћање превознине за извршени превоз обавеза пошилиаоца. Овако јасне одредбе према којима је плаћање превознине обавеза пошилиаоца на неки начин компликују поједине законске одредбе које садрже формулацију да „превознину плаћају пошилиалац или прималац, како је већ назначено у превозној исправи“.<sup>29</sup>

Неком клаузулом у превозној исправи се, дакле, могу мењати битни елементи уговора о превозу, што може бити значајно како за односе између превозиоца и пошилиаоца, тако и за односе превозиоца и примаоца, када се одредбе уговора о превозу и клаузуле о плаћању превознине из превозне исправе разликују по питању лица обавезног да плати превознину.

Правни основ обавезе примаоца пошилике да превозиоцу плати превознину у правној теорији се различито објашњава, при чему се углавном полази од одређивања правне природе уговора о превозу.

Према схватању енглеске правне теорије прималац пошилике је уговорна страна из уговора о превозу, па према томе је и обавезан да плати превознину.

У француској правној теорији се сматра да превозилац стиче право на превознину тек након извршења превоза, а плаћање накнаде за превоз треба да претходи предаји пошилике.

Према немачком праву прималац је обавезан на плаћање превознине преузимањем превозне исправе и пошилике.<sup>30</sup>

---

<sup>28</sup> Миладиновић, З., *Правни положај примаоца ...*, стр. 251-253.

<sup>29</sup> Види Чл. 55 ЗОУОПУЖС

<sup>30</sup> Трифковић, М., *Права и обавезе странака из уговора о превозу ствари друмом*, Београд, 1979, стр. 76.

Обавеза примаоца да превозиоцу плати превознину када је издата непреносива превозна исправа објашњава се чињеницом да се пријемом превозне исправе и преузимањем пошиљке прималац сагласио и са плаћањем превозних и других трошкова.<sup>31</sup>

Из неколико судских одлука наших судова долази се до закључка да судска пракса није уједначена по питању правног основа обавезе примаоца да превозиоцу плати превознину. Према неким пресудама, прималац који прими превозну исправу и преузме пошиљку, преузима обавезу и да плати превознину.<sup>32</sup> Има пресуда према којима пошиљалац мора да плати превознину коју је по товарном листу требало да плати прималац пошиљке који ту обавезу није испунио.<sup>33</sup> Има и пресуда према којима "Кад пошиљалац и превозилац друмског превоза уговоре да возарину плаћа прималац робе, возар не може тражити плаћање возарине од пошиљалоца."<sup>34</sup>

Чињеница је да је пријемом превозне исправе и преузимањем пошиљке прималац изразио жељу да приступи уговору о превозу, што подразумева и обавезу да плати превознину. Међутим, да би се сматрало да се превозилац сагласио са плаћањем превознине, иста мора бити садржана у превозној исправу у моменту презентације превозне исправе примаоцу пошиљке, да би се прималац изјаснио да ли прихвата да исту плати. Према томе, закључак је да треба да буде испуњено кумулативно више услова да би се сматрало да је прималац пошиљке обавезан да плати превознину. Требало би да износ превознине буде садржан у превозној исправу, да је у превозној исправу предвиђено да превознину плаћа прималац пошиљке, да се прималац пошиљке изричито сагласио са плаћањем превознине, да преузме превозну исправу и да прими пошиљку. Сама чињеница да је прималац примио превозну исправу и преузео пошиљку не значи и да се сагласио са плаћањем превознине, поготову ако у превозној исправу није садржан износ превознине и ако није предвиђено да превознину плаћа прималац.

У напред наведеној пресуди Вишег привредног суда Србије, према којој се пријем превозне исправе и преузимање пошиљке не може сматрати као настанак обавезе примаоца да плати превознину, суд је управо пошао од чињенице да прималац није преузео обавезу да плати превознину.

---

<sup>31</sup> Јовановић, В., *Има ли возар право да захтева исплату возарине од примаоца робе*, Анали Правног факултета у Београду, бр 1-2/60. стр. 173.

<sup>32</sup> Пресуда вишег привредног суда Хрватске бр. 1418/76. од 29. VI 1977, Привредно-правни приручник 4/7 Пресуда Вишег привредног суда Србије Пж. 1588/82. од 10. V1982, Привредно правни приручник 1/83.

<sup>33</sup> Пресуда Вишег привредног суда НР Србије, бр. 112. сл. 357/60 од 5 марта 1960, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1-2/60.

<sup>34</sup> Пресуда Вишег привредног суда Србије, бр. 112. сл. 357/60 од 5 марта 1960, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1-2/60.

#### **4. 2. Обавеза примаоца пошиљке да превозиоцу плати превознину када је издата преносива превозна исправа**

Ако је у конкретном случају издата преносива превозна исправа, правни основ обавезе примаоца, односно законитог имаоца преносиве превозне исправе да превозиоцу плати превознину произилази из саме преносиве превозне исправе као хартије од вредности. У погледу садржине превозне исправе нема разлике између преносиве и непреносиве превозне исправе. То значи да и преносива превозна исправа мора садржати обавезу законитог имаоца преносиве превозне исправе да превозиоцу-издаваоцу исплати превознину као услов за преузимање пошиљке. Прималац међутим, није обавезан да испуни услов из превозне исправе (плати превознину), али му превозилац (издавалац исправе) неће предати пошиљку. Ако у таквом случају ни пошиљалац не плати превознину превозилац може искористити законско заложно право на роби примљеној на превоз и пошиљку предати ради намирења својих потраживања.<sup>35</sup>

Да би превозилац као издавалац преносиве превозне исправе могао да рачуна да ће од примаоца-законитог имаоца превозне исправе моћи да захтева исплату превознине и других трошкова, односно да би законити имаоца преносиве превозне исправе био обавезан да их исплати, морају исти бити тачно назначени у превозној исправи. У супротном, законитог имаоца не могу обавезивати споразуми који нису садржани у самој превозној исправи. У конкретном случају, преносива превозна исправа мора садржати тачан износ превознине, а ако је реч о преносивој превозној исправи за превоз робе у међународном саобраћају и валута у којој превознина треба да буде плаћена.

У том смислу се не би могло применити правило предвиђено чл. 659, ст. 2 ЗОО према коме "ако у товарном листу није наведено да пошиљалац плаћа накнаду за превоз и остале трошкове у вези са превозом, претпоставља се да је пошиљалац упутио превозиоца да их наплати од примаоца". Ово правило се тешко може применити и у случају када је издата непреносива превозна исправа, па је с правом критиковано у правној теорији.<sup>36</sup>

#### **5. Право примаоца пошиљке да превозиоцу истакне одговарајуће приговоре и рекламације**

Утврђивање стања пошиљке након извршеног превоза, односно у моменту предаје исте примаоцу, представља поступак који за учеснике у

---

<sup>35</sup> Миладиновић, З., *нав дисертација*, стр. 263.

<sup>36</sup> Перовић, С., Стојановић, Д., *Коментар Закона о облигационим односима*, Горњи Милановац - Крагујевац, 1980. књ. II. стр. 414.

превозном послу има вишеструки значај. За корисника превоза, који утврђује стање пошиљке у време преузимања од превозиоца, најбитније је да на веродостојан начин и на време утврди чињенично стање и то констатује уз присуство превозиоца.

Посматрано кроз уговор о превозу ствари у коме су уговорне стране пошиљалац и превозилац, требало би да приговоре и рекламације на утврђено стање превозиоцу истакне пошиљалац као уговорна страна. Међутим, ово право стиче и прималац, по основу чињенице да је он тај који преузима пошиљку по завршеном превозу.

Питање приговора и рекламација постаје нарочито битно у оним ситуацијама када је од преузимања пошиљке на превоз до предаје примаоцу дошло до промена на пошиљци, било у квалитативном или у квантитативном смислу. Према томе, уколико је превозилац у месту опредељења у ситуацији да примаоцу стави на располагање пошиљку у стању и количини у каквом ју је примио на превоз и како је констатовано у превозној исправи приликом преузимања исте на превоз, питање приговора и рекламација неће се постављати, јер се претпоставља да у том случају нема ни оштећења.<sup>37</sup>

С обзиром да оштећење, губитак или закашњење са превозом пошиљке представља неизвршење или неуредно извршење уговора о превозу, прималац пошиљке треба да предузме мере у циљу заштите сопствених интереса али и интереса пошиљача са којим је прималац у неком правном односу (купопродајном) поводом ствари које се превози. То подразумева да приликом преузимања пошиљке истакне одговарајуће примедбе у погледу стања пошиљке, евентуалног закашњења са превозом и сл.

У вези са правом примаоца да превозиоцу истакне потребне примедбе и рекламације постављају се неколико питања, као што су у ком моменту прималац треба да истакне потребне примедбе у погледу оштећења пошиљке или закашњења са превозом, у којој форми и које су правне последице непридржавања прописаних рокова за истицање приговора и рекламација.

Без обзира на одређене термиолошке разлике у прописима, суштина је, да је прималац дужан да евентуалне примедбе у погледу стања пошиљке стави у моменту преузимања пошиљке од превозиоца. Када прималац утврди да стање пошиљке не одговара садржини превозне исправе, односно да је пошиљка оштећена, обавезан је да превозиоцу истакне образложене приговоре пре преузимања пошиљке и плаћања трошкова превоза. При томе се примедбе примаоца ограничавају на спољашње стање пошиљке<sup>38</sup>, мада прималац има право на утврђивање и унутрашњег стања пошиљке. Право примаоцу да превозиоцу истакне потребне примедбе у погледу

---

<sup>37</sup> Ромштајн, И., *Значај приговора примаоца ствари (робе) о оштећењу пошиљке у железничком пријевозу*, Привредно правни приручник, бр. 8/87. стр. 24.

<sup>38</sup> Rodiere, R., *нав. дело*, стр. 721.

унутрашњег стања пошилјке у моменту преузимања исте требало би признати ако спољашње стање пошилјке указује да је садржај пошилјке оштећен (на пример, када влажност кутија у којима су боце са течностима указује да су боце поломљене).<sup>39</sup>

Примедбе примаоца пошилјке морају бити конкретне, што значи да се мора тачно навести у чему се састоји оштећење пошилјке.<sup>40</sup> Примедбе које садрже само напомену да роба има одређена оштећења нису ваљане, па прималац мора на други начин доказивати у чему се састоји недостатак.<sup>41</sup> „Сматра се да је примедба ваљана и ако није дата на теретници уколико је прималац приликом преузимања терета доставио превозиоцу протест који садржи број теретнице, врсту робе која се превози и утврђени мањак“.<sup>42</sup>

Чињеница је да је положај примаоца који је превозиоцу истакао образложене примедбе у погледу стања пошилјке приликом преузимања знатно повољнији. Међутим, ако прималац није уложио приговор у моменту преузимања пошилјке, одговорност превозиоца тиме не престаје, него се мења терет доказивања. То значи да би прималац морао да докаже да је оштећење пошилјке постојало у време преузимања од превозиоца, а ту чињеницу прималац може доказивати и путем вештачења.<sup>43</sup>

Видљива спољашња оштећења пошилјке је релативно лако утврдити и у том случају превозиоцу ставити одговарајуће примедбе. Ово због тога што се таква оштећења примећују већ приликом визуелног прегледа пошилјке. Знатно је теже утврдити унутрашње оштећење, нарочито у моменту преузимања пошилјке од превозиоца. Таква оштећења по правилу могу се утврдити након отварања пошилјке, а то се по правилу чини у просторијама примаоца пошилјке, када превозилац више нема могућности да присуствује таквом прегледу. Међутим, пошто се најчешће ради о штети која је настала у току превоза, и имајући у виду управо чињеницу да фактички није могуће увек утврдити стање пошилјке у моменту преузимања робе од превозиоца, логично је што прописи о превозу робе у свим гранама саобраћаја признају право примаоцу на накнаду штете под условом да превозиоца благовремено обавести о насталим оштећењима. Да би прималац могао да рачуна на остваривање права на накнаду штете, односно да би превозилац морао да прихвати такве рекламације у овом случају, исте

---

<sup>39</sup> Миладиновић, З., *нав. дисертација*, стр. 263.

<sup>40</sup> Решење Врховног привредног суда Хрватске, Пж. 731/79. од 6. Х1 1979. Упоредно поморско право и поморска купопродаја, бр. 86/80.

<sup>41</sup> Решење Врховног привредног суда Хрватске, Пж. 731/79. од 6. Х1 1979. Упоредно поморско право и поморска купопродаја, бр. 86/80.

<sup>42</sup> Пресуда Вишег привредног суда у Загребу, бр. 1В-1389/69. Привредно правни приручник, бр. 4/81. Пресуда Вишег привредног суда Хрватске, III - Сл. 1628/75-2, Привредно правни приручник, бр. 4/81.

<sup>43</sup> Пресуда Вишег привредног суда у Загребу, III - Сл. 1551/76-2 од 4. VI 1969. Упоредно поморско право и поморска купопродаја, бр. 42/69.



морају бити поднете у одређеном року. Рокови у оквиру којих се морају поднети потребне рекламације различити су у појединим гранама саобраћаја<sup>44</sup>, а прималац на њих мора обратити посебну пажњу јер су то по правилу преклузивни рокови, чијим протеком се губи право на истицање приговора и рекламација.<sup>45</sup>

Приговори, односно рекламације морају бити у писменој форми. Правило је да се примедбе сачињавају у форми записника који потписују прималац и превозилац. При томе се не инсистира да записник садржи узрок штете, али је потребно да се наведе чињенично стање, природа оштећења и стање амбалаже.<sup>46</sup> Када је превоз вршен расхладним уређајем (камион-хладњачом), потребно је утврдити да ли је уређај функционисао.<sup>47</sup> Ако је записник саставио сам прималац без присуства превозиоца, такав записник не обавезује превозиоца.<sup>48</sup>

Може се закључити да су примедбе ваљане само ако су сачињене у писменој форми и уз присуство превозиоца. Ако се о оштећењу пошиљке сачињава записник потребно је да исти буде потписан од превозиоца и примаоца пошиљке. Записник треба да садржи број превозне исправе којом је вршен превоз, врсту и обим оштећења, и имена лица која су оштећење констатовала. Записник потписан од стране превозиоца је доказ да је превозилац потврдио чињенично стање садржано у записнику, па се накнада штете може остварити и ван судског поступка.<sup>49</sup>

Поред губитка и оштећења пошиљке, закашњење са превозом је такође неуредно извршење преузете обавезе, за које превозилац одговара кориснику превоза. Рок превоза, како је већ поменуто, може бити одређен уговором о превозу и по правилу унет у превозну исправу. Уколико је у

---

<sup>44</sup> Према чл. 674 ЗОО, приговор на невидљива оштећења прималац је дужан да истакне у року од 8 дана. У поморском праву тај рок износи 15 дана од дана преузимања пошиљке (чл. 19 Хамбуршких правила). Према Варшавској конвенцији (чл. 26) прималац је дужан да приговор на унутрашње оштећење пошиљке истакне у року од 7 дана, а према чл. 78, став 1 ЗОВАЗ тај рок је 14 дана. Код мултимодалног превоза тај рок је 6 радних дана од преузимања пошиљке. У друмском саобраћају прималац који не поднесе приговор о унутрашњем оштећењу пошиљке у року од 7 дана губи то право (чл. 84 ЗОУОПУДС; чл. 30 ЦМР).

<sup>45</sup> Пресуда Вишег привредног суда Хрватске, сл. 1878177 од 13. VI 1978. Привреда и право, бр. 1/79.

<sup>46</sup> Пресуда Вишег привредног суда у Загребу, од 8. V 1962. Упоредно поморско право и поморска купопродаја, бр. 15/62.

<sup>47</sup> Пресуда Вишег привредног суда у Загребу 263/67. од 25. VII 1967. Упоредно поморско право и поморска купопродаја, бр. 36/67.

<sup>48</sup> Пресуда Вишег привредног суда у Загребу, 1964/69 од 25. III 1969. Упоредно поморско право и поморска купопродаја, бр. 42/69.

<sup>49</sup> Радовић, З., Јовић, В., *Утерђивање штете на роби причињене у току превоза*, Привредно-правни приручник, бр. 4/81. стр. 37.

питању преносива превозна исправа, превозилац-издавалац превозне исправе је дужан да обавезу испуни, да преда пошиљку у року наведеном у превозној исправи, а прималац законити ималац те исправе, обавезан је да му у одређеном року презентира ту исправу.

Код непреносивих превозних исправа превозилац је такође обавезан да пошиљку превезе у уговореном року, или, ако рок није одређен, у уобичајеном року, узимајући у обзир врсту превоза и дужину превозног пута. Уколико превозилац закасни са превозом прималац има право на накнаду штете за закашњење са превозом, која је у зависности од гране саобраћаја ограничена на одређени износ превознине, односно на уговорени износ уредне испоруке или специјалног интереса како је то предвиђено у појединим гранама саобраћаја.

Сама чињеница да је дошло до закашњења са превозом не значи и обавезу превозиоца да примаоцу накнади штету због закашњења са превозом. За то је потребна активност примаоца пошиљке, а први корак је истицање приговора да је превоз извршен са закашњењем, односно захтев за накнаду штете због закашњења. Рок у коме је прималац пошиљке дужан да поднесе приговор, односно захтев, различит је у појединим гранама саобраћаја и креће се од 21 дана у друмском саобраћају (чл. 30, ст. 3 ЦМР), до 60 дана у међународном железничком саобраћају, поморском и мулти-модалном саобраћају (чл. 19, тач. 5 Хамбуршких правила; чл. 24, тач. 5 Конвенције УН о мулти-модалном превозу).<sup>50</sup>

Правна последица пропуштања рока за подношење захтева за накнаду штете због прекорачења рока превоза, предвиђеног прописима за поједине гране саобраћаја, састоји се у губитку права на накнаду штете.<sup>51</sup>

Плаћање превознине и других трошкова превоза, посебно је питање. За лице које их плаћа је битно да ови трошкови буду правилно зарачунати. У пракси се, међутим, често догађа да ови трошкови из разних разлога буду зарачунати у мањем или већем износу него што би требало. Прималац у таквој ситуацији има право на повраћај више плаћене превознине, под

---

<sup>50</sup> Према чл 102 ЗОУОПУЖС прималац губи право на накнаду штете због прекорачења рока превоза ако захтев не поднесе у року од 30 дана од дана преузимања пошиљке. У међународном друмском превозу тај рок износи 21 дан (чл 30, став 3 ЦМР), а у унутрашњем саобраћају тај рок износи 30 дана (чл. 97, ст. 2 ЗОУОПУДС). Према Варшавској конвенцији, рок у коме прималац треба да поднесе приговор због закашњења са превозом износи 14 дана (чл. 26, тач. 2). У унутрашњем ваздушном саобраћају прималац пошиљке губи право на накнаду штете ако захтев не поднесе у року од 21 дана (чл. 79 ЗОВА3). Хамбуршка правила (чл. 19, тач. 5) и Конвенција УН о мултимодалном превозу предвиђају рок од 60 дана од дана преузимања пошиљке.

<sup>51</sup> Пресуда Вишег привредног суда Хрватске, Пж. 1417/79 од 29. IV 1982. Информатор, бр. 3084 од 28. IX 1983. Пресуда Врховног суда Војводине, Пж. 126/85 од 3. IV 1985, Право теорија и пракса, бр. 6/85.

условом да превозиоцу поднесе захтев, односно рекламацију, односно тужбу у року предвиђеном прописима у одговарајућој грани саобраћаја.<sup>52</sup> Правна последица не предузимања потребних мера у прописаном року, у погледу више, односно мање зарачунате и наплаћене превознине, је губитак права на повраћај више плаћене превознине. На пример, према чл. 29, ст. 1 ЈП ЦИМ, у случају наплате трошкова у већем износу услед погрешне примене тарифе, железница је дужна да по службеној дужности врати више наплаћени износ превознине. Аналогно томе, железница може накнадном контролом утврдити да је превознина плаћена у мањем износу и у том случају има право на наплату разлике од лица које је платило превознину.

## 6. Закључак

Уговор о превозу ствари у свим гранама саобраћаја закључују пошилацац и превозилац. На основу те чињенице правно посматрано било би логично да такав уговор производи правно дејство између ове две уговорне стране. Међутим, за успешно извршење уговора о превозу потребно је да превозилац ствар коју је преузео на превоз преда примаоцу у месту опредељења и то оном примаоцу назначеном у превозној исправи. Та чињеница има за последицу да уговор о превозу ствари производи одређена правна дејства и на примаоца пошилке који није уговорна страна. Чињеница да се прималац пошилке врло често означава као лице које треба да плати превозне и друге трошкове који настану поводом превоза одређене ствари, говори да прималац пошилке не само да има одређена права из уговора о превозу већ врло често и обавезе. Правни основ обавезе примаоца да превозиоцу плати превозне и друге трошкове у вези са превозом зависи од више чињеница. Некада је та његова обавеза неспорна и произилази из уговора који претходи уговору о превозу (из уговора о куповини, односно продаји робе која је предмет превоза), што није спорно ни у теорији ни у судској пракси. Спорни су они случајеви када уговором о куповини, односно продаји није изричито предвиђено да трошкове превоза и друге трошкове (осигурање, успутни трошкови који могу настати као нужни и корисни) сноси купац, односно прималац, а између пошилаоца и превозиоца се уговори да ове трошкове сноси прималац пошилке, или се једноставно превозилац у превозној исправи упућује да исте наплати од примаоца пошилке. Навођење у превозној исправи да ће превозиоцу трошкове превоза платити прималац пошилке налази своје упориште у одредби чл. 659, ст. 2 ЗОО која је *lex generalis* у односу на посебне прописе који уређују правне односе из уговора о превозу у свим гранама саобраћаја. Овакво законско решење није у складу са начелом уговорног права према коме уговор обавезује

---

<sup>52</sup> Примера ради према чл. 109 ЗОУОПУЖС право за повраћај више плаћене возарине застарева ако се тужба не поднесе у року до годину од дана плаћања возарине, односно од дана преузимања пошилке ако плаћања није било.

стране које су га закључиле. Зато нам се чини да би логичније било да одредба члана 659, став 2 гласи управо обрнуто тј. да ако у товарном листу није наведено да трошкове превоза плаћа поштиљалац, претпоставља се да треба да их плати поштиљалац. Такође, одредба члана 670, став 1 према којој „преузимањем товарног листа, ако је издат, прималац се обавезује да исплати превозиоцу накнаду за превоз, ако није што друго одређено у уговору о превозу или у товарном листу, као и да му исплати своте којима је поштиљка оптерећена“ је апсолутно неправедна.

На основу свега изложеног чини нам се да би требало изменити важећу одредбу чл. 659, ст. 2 ЗОО у смислу да би иста требало да гласи: Ако у товарном листу (превозној исправи) није наведено да поштиљалац плаћа накнаду за превоз и остале трошкове у вези са превозом, претпоставља се да је обавезан да их плати поштиљалац као уговорна страна из уговора о превозу.

Такође, сматрамо да је неправедна садашња одредба чл. 670, ст. 1 према којој преузимањем поштиљке и товарног листа ако је издат, прималац се обавезује да плати превозиоцу накнаду за превоз, ако није што друго одређено у уговору о превозу или у товарном листу, као и да му исплати своте којима је поштиљка оптерећена и да би је требало изменити.

Чињеница да је прималац поштиљке преузео превозну исправу и примио поштиљку не значи да се сагласио и са плаћањем трошкова превоза, па ту чињеницу треба ценити у сваком конкретном случају.

*Zoran Miladinović, Ph.D., Full-time Professor  
Faculty of Law, University of Kragujevac*

## **RIGHTS AND OBLIGATIONS OF THE CARRIER AND RECIPIENT FROM THE TRANSPORT AGREEMENT**

### ***Summary***

*The transportation of goods for profit requires the establishment of a legal relationship between the carrier and the party interested in the transportation services, that is the sender of certain goods or objects. This legal relationship has been created by practice and the legislators have just shaped it into the form of a transport agreement. The essence of any agreement on transport of goods or passengers in any field of transport is to create a legal relationship between all interested parties who participate in its execution, that is between the sender and the carrier. However, very often these agreements produce legal effects (create certain obligations, but also recognize certain rights) on the parties who did not participate*

*in contracting the transportation services. We are speaking about the rights and obligations of the carrier towards the recipient of the transported goods, as well as of the rights and obligations of the recipient of goods. The legal position of the recipient of goods is specific and generally depends on the sale contract, which, by rule, precedes the transport agreement but also on the nature of the consignment note which is regularly issued and which can be transferable or non-transferable. In this paper the author analyzes this kind of issues, that is the legal position of these parties (carrier and recipient) and their mutual relationship given the fact that they are not contracting parties, yet the transport regulations in all fields of transport, impose on them certain obligations, but also recognize some of their rights.*

**Key words:** transport agreement, sender, carrier, freight, recipient of goods, freight rate.

## Литература

- Антонијевић, З., Привредно право, Београд, 1983.  
Брајковић, В., Међународно транспортно право, Загреб, 1953.  
Вајић, Е., Дужност примаоца да плати накнаду за превоз, Зборник радова: Уговори о друмском превозу робе и путника, Суботица-Београд, 1970.  
Васиљевић, М., Одговорност железнице изнад прописаног лимита у домаћем и међународном саобраћају, Привредно правни приручник, бр. 1/88.  
Васин, Т. Љ., Стандарди квалитета и квалитет транспортне услуге, Војнотехнички гласник, бр. 2/2012.  
Глигоријевић, С., Остваривање права задржавања и права залогe на роби у корист превозника, за возарину, Зборник радова: Уговори о друмском превозу робе и путника, Суботица - Београд, 1970.  
Грабовац, И., Јамчевно писмо уз чисту теретницу с посебним освртом на одговорност бродара, Привреда и право, бр. 8/1988.  
Ђајић, Д., Закључивање уговора о превозу у друмском саобраћају, Зборник радова: Уговори о друмском превозу робе и путника, Суботица 1970.  
Ђурђевић, Д., Превозне исправе, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2011.  
Ђурђевић, Д. Правна природа одговорности превозиоца, Зборник радова Правног факултета у новом Саду, бр. 1-2/2008.  
Јанковец, И., Уговори у привреди, Београд, 1987.  
Јовановић, В., Има ли возар право да захтева исплату возарине од примаоца робе, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1-2/60.  
Clark, M., International carriage of good by road CMR, London, 1971.  
Круљ, В., Дејства уговора о купопродаји, Београд, 1972.  
Лекић, И., Уговор о превозу ствари у друмском саобраћају, Привредно правни-приручник, бр. 3/82.

- Марић, В., *Мogućност примене права залоге на роби која се превози у друмском саобраћају*, Зборник радова: Уговори о превозу робе и путника, Суботица-Београд, 1971.
- Миладиновић, З., *Обавезе превозиоца из уговора о превозу ствари*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 6, Крагујевац, 2018.
- Миладиновић, З., *Одговорност превозиоца из уговора о превозу*, Зборник радова: Услуге и одговорност, Крагујевац, 2017.
- Миладиновић, З., Правни положај примаоца из уговора о превозу ствари, *Правни живот*, бр. 11/97.
- Миладиновић, З., Заложно право превозиоца из уговора о превозу ствари, *Правни живот*, бр. 11/98.
- Миладиновић, З., Правна дејства превозних исправа у саобраћају, *докторска дисертација*, Нови Сад, 1997.
- Миладиновић, З., Преносиви товарни лист у железничком саобраћају, *Правни живот*, бр. 11/96.
- Надворник, Б., *Мултимодални превоз ствари (робе) с посебним освртом на конвенцију од 1980. године*, Привредно правни приручник, бр. 3/84.
- Надворник, Б., *Предаја ствари с превоза у извршењу уговора о пријевозу у цестовном (друмском) транспорту*, Привредно правни приручник, бр. 9/77.
- Пејовић, Ч., *Превозне исправе у поморској пловидби*, Цетиње, 1992.
- Перовић, С., Стојановић, Д., *Коментар Закона о облигационим односима*, Горњи Милановац - Крагујевац, 1980. књ. II.
- Радоичић, С., *Тарифе, превоз робе, капацитети*, Међународни транспорт, бр. 11/63.
- Радовић, З. Јовић, В., *Утврђивање штете на роби причињене у току превоза*, Привредно-правни приручник, бр. 4/81.
- Радишић, Ј., *Систем одговорности у међународном ваздушном транспорту*, *Међународни транспорт*, бр. 10/59.
- Рихтман, З., *Разграничење одговорности из уговора о купопродаји и уговора о превозу*, Зборник радова: Уговори о друмском превозу робе и путника, Суботица - Београд, 1971.
- Rodiere, R., *Droit des transport*, Paris, 1955. Т. II.
- Ромштајн, И., *Значај приговора примаоца ствари (робе) о оштећењу пошиљке у железничком пријевозу*, Привредно правни приручник, бр. 8/87.
- Ромштајн, И., *О неким правним карактеристикама уговора о превозу ствари (робе) железницом*, Привредно правни приручник, бр. 4/1986.
- Стојановић, Д., *Стварно право*, Београд, 1987.
- Трајковић, М., *Саобраћајно право*, Београд, 1985.
- Трифковић, М., *Права и обавезе странака из уговора о превозу ствари друмом*, Београд, 1979.

#### **Прописи**

##### ***Домаћи прописи***

Закон о облигационим односима, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, са изменама у бр. 38/85, 46/85, 57/89, и Сл. лист СРЈ, бр. 31/9.; 22/99, 23/99, 35/99, 44/99 и Сл. гласник РС, бр. 18/2020.

Закон о уговорима о превозу у железничком саобраћају, Сл. гласник РС, бр. 38/2015 и 49/2021.

Закон о уговорима о превозу у друмском саобраћају, Сл. лист СРЈ, 26/95 и Сл. лист СЦГ 1/03.

Закон о облигационим и основама својинско правних основа у ваздушном саобраћају, Сл. гласник РС, бр. 87/2011; 66/2015.

Закон о трговачком бродарству, Сл. гласник РС, бр. 96/2015 и 113/2017.

### ***Међународне конвенције***

Конвенција о међународним превозима железницама (COTIF), Сл. лист СФРЈ - Додатак Међународни уговори, бр. 8/84 и Сл. гласник РС, бр. 102/07.

Конвенција о уговору за међународни превоз робе друмом (CMR), Сл. лист ФНРЈ - Додатак Међународни уговори 11/58.

Конвенција за изједначење неких правила која се односе на међународни превоз ваздушним путем (Варшавска конвенција) Службене новине Краљевине Југославије, 124/1931.

Међународна конвенција за изједначење неких правила о теретници од 1924. (Изворни текст са изменама и допунама од 1968. и 1979. објављен у часопису Упоредно поморско право и поморска купо-продаја 119-120.

Конвенција Уједињених нација о превозу робе морем (Хамбуршка правила). Текст конвенције објављен у часопису Упоредно поморско право и поморска купо-продаја 78/87.

Конвенција Уједињених нација о међународном мулти-модалном превозу од 1980.

Текст Конвенције објављен као прилог уз монографију Пејовић, Ч., Превозне исправе у поморској пловидби, Цетиње, 1992.

### ***Судска преса***

Пресуда Савезног суда Гж. бр. 18/74, од 9. VII-1974. Збирка судских одлука, књига прва, свеска 3. Одлука бр. 318.

Пресуда Врховног суда БиХ, Пж. 387/76. од 27.11. 1987. Привредно правни приручник 5/88.

Пресуда Вишег привредног суда Хрватске, Пж. 567/81. од 28. IV 1981. Привреда и право 3-4/84.

Пресуда Вишег привредног суда Хрватске, Пж. 261/79. од 31. VI 1979. Привредно правни приручник 4/81.

Пресуда Вишег Привредног суда у Загребу, бр. Сл. 132/77, од 8. 2. 1977. Привредно правни приручник 11/79.